ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
TOM LXXI, 5, ȘTIINȚE JURIDICE, 2025

DOI: 10.47743/jss-2025-71-5-4

La răscruce de regimuri și familii juridice – drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor în Romania, Franța si California

At the Crossroads of Legal Regimes and Legal Families: The Inheritance Rights of the Surviving Spouse in Romania, France and California

Ana-Maria CARABINERU[1]

Rezumat: Drepturile soțului supraviețuitor, și implicit preocuparea asigurării bunăstării acestuia, au evoluat în timp odată cu instituția moștenirii înseși, cu emanciparea femeii în societate, cât și cu transformarea perspectivei asupra căsătoriei și a relației de familie în sânul societății. Încă de la începuturi, legătura de sânge a fost unicul temei al moștenirii legale. Iar cum soția supraviețuitoare nu avea calitatea de rudă a defunctului, aceasta era lăsată de multe ori la coada succesiunii, la mila celorlalți moștenitori ai defunctului. În lucrarea de față ne-am propus analiza comparativă a drepturilor succesorale ale soțului supraviețuitor în concurs cu oricare dintre clasele de moștenitori legali sau în absența lor, a statutului acestuia în ordinea succesorală legală, cât și în cadrul relațiilor de familie, urmărind măsura în care legiuitorul i-a asigurat bunăstarea, prin referință la dreptul român, francez și californian.
Cuvinte-cheie: soț supraviețuitor, moștenire, drept comparat, drepturi succesorale

Abstract: The inheritance rights of the surviving spouse, and implicitly the concern for ensuring his or her well-being, have evolved over time alongside the institution of inheritance itself, the emancipation of women in society, and the transformation of perspectives on marriage and family relations within society. From the very beginning, blood kinship was the sole foundation of legal succession. Since the surviving wife was not considered a blood relative of the deceased, she was often left at the end of the line of succession, dependent on the goodwill of the other heirs. 18 This paper aims to provide a comparative analysis of the inheritance rights of the surviving spouse, both in concurrence with any class of legal heirs and in their absence, as well as to examine the spouse's position within the legal order of succession and within family relations. The study seeks to determine the extent to which the legislator has ensured the surviving spouse's welfare, with reference to Romanian, French, and Californian law

Keywords: surviving spouse, inheritance, comparative law, inheritance rights

[1] Doctorandă, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: ana.carabineru@gmail.com.

1. Introducere

Dreptul civil cuprinde „în rețeaua deasă a normelor sale întreaga viață a omului, de la naștere, ba chiar de la zămislire până la moarte și la urmarea ei patrimonială, moștenirea, care mai este numită și „succesiune" sau „ereditate". În acest context, în doctrină se apreciază că locul liberalităților (*inter vivos* și *mortis causa*) se află între contractele speciale și succesiuni"[2].

În analiza de față ne putem întreba: cu ce se alege soțul supraviețuitor de pe urma partenerului său de viață în momentul în care acesta încetează din viață? Ce reprezintă moștenirea pentru el?

Credințele religioase au făcut omul să reflecteze asupra trecerii sale în lumea morților. Cum ceremoniile necesare asigurării acestei treceri erau realizate de obicei de rudele defunctului, cea mai bună modalitate de a avea siguranța că succesorul ales le va îndeplini, era să-i lase moștenire acestuia din urmă o parte semnificativă din bunurile sale.

Moștenirea poate reprezenta de asemenea pentru defunct o modalitate de a trăi veșnic dincolo de moarte, prin ceea ce lasă în urmă, fie prin lucruri materiale, fie prin spirituale. Mai mult decât atât, el lasă de fapt o „moștenire" în sufletele celor dragi.

Drepturile soțului supraviețuitor, și implicit preocuparea asigurării bunăstării acestuia, au evoluat în timp odată cu instituția moștenirii înseși, cu emanciparea femeii în societate, cât și cu transformarea perspectivei asupra căsătoriei și a relației de familie în sânul societății.

O privire în trecut, la sorgintea din dreptul roman, relevă faptul că personajul principal din cadrul familiei patriarhale romane era bărbatul (*pater familias*), ce exercita o putere discreționară asupra persoanelor și bunurilor pe care le avea sub stăpânire, inclusiv asupra soției sale. Nu se putea vorbi despre o egalitate între soți.

În funcție de tipul căsătoriei încheiate, *cum manu*[3] sau *sine manu*, soția își păstra sau nu drepturile succesorale din familia originară, dar dobândea în schimb, prin căsătorie, drepturi de moștenire în temeiul legăturii agnatice stabilite cu familia soțului său.

Soții nu se puteau moșteni reciproc, iar existența și întinderea drepturilor lor succesorale variau în funcție de care dintre soți predeceda, respectiv femeia, sau bărbatul.

Încă de la începuturi, legătura de sânge a fost unicul temei al moștenirii legale. Iar cum soția supraviețuitoare nu avea calitatea de rudă a defunctului,

[2] M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 13.

[3] „În cazul în care femeia (fie *sui juris*, „în propriu-i drept", dar aflată sub tutela lui *pater familias*, deci „în dreptul altuia") trece sub *manus* a soțului ei, ne aflăm în prezența unei căsătorii încheiată *cum manu*. În caz contrar, căsătoria se încheie *sine manu*, femeia continuând să rămână o persoană *sui juris*, sub tutela perpetuă, ori *alieni juris*, în familia de origine, deci sub *potestas* a părintelui ei". A se vedea, V. M. Ciucă, *Drept roman: lecțiuni*, ed. a II-a, vol. 1, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași, Iași, 2014, pp. 306-307.

aceasta era lăsată de multe ori la coada succesiunii, la mila celorlalți moștenitori ai defunctului.

În lucrarea de față ne propunem analiza comparativă a drepturilor succesorale ale soțului supraviețuitor în concurs cu oricare dintre clasele de moștenitori legali sau în absența lor, a statutului soțului supraviețuitor în ordinea succesorală legală, urmărind măsura în care legiuitorul i-a asigurat bunăstarea, prin referință la dreptul român, francez și californian.

Asigură aceste state, având viziuni și sisteme juridice diferite, două continentale, caracterizate prin conformism și rigiditate, al treilea de origine *common law*, întruchipând o viziune nouă, modernă, dar criptică asupra dreptului, statutul binemeritat al soției supraviețuitoare în societate, cât și în sânul relațiilor de familie?

Prezenta lucrare își propune să răspundă la aceste întrebări.

2. Drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor în concurs cu oricare dintre clasele de moștenitori legali sau în absența acestora în dreptul român

Odată determinată masa succesorală a soțului defunct, se impune a se stabili cota succesorală la care are dreptul soțul supraviețuitor, cotă a cărei întindere variază în funcție de clasa de moștenitori legali cu care vine în concurs[4].

Soțul supraviețuitor nu aparține niciunei clase de moștenitori, dar el vine la moștenire în concurs cu fiecare dintre acestea. El nici nu este înlăturat de la moștenire, dar nici nu înlătură de la moștenire rudele defunctului, indiferent din ce clasă fac ele parte[5].

Cota-parte din masa succesorală a soțului supraviețuitor fluctuează în funcție de clasa de moștenitori cu care vine în concurs (art. 972 C. civ.), astfel:

a) în concurs cu descendenții defunctului, indiferent de gradul de rudenie cu defunctul și de numărul acestora, un sfert de moștenire;

b) în concurs cu ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați ai defunctului, atunci când vin împreună la moștenire, indiferent de numărul acestora, o treime din moștenire;

c) în concurs fie doar cu ascendenții privilegiați, fie doar cu colateralii privilegiați, o jumătate din moștenire;

d) în concurs cu ascendenții ordinari (moștenitorii din clasa a treia) sau cu colateralii ordinari (moștenitorii din clasa a patra), trei sferturi din moștenire.

---

[4] R. Peptan, D. – M. Dijmărescu, *Drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor în reglementarea noului Cod civil. Abordare comparativă*, în Analele Universității „Constantin Brâncuși" din Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, vol. 2013, nr. 4, 2013, p. 79, https://www.semanticscholar.org/paper/Drepturile-Succesorale-Ale-So%C5%A3ului-Supravie%C5%A3uitor-Peptan-Dijmarescu/1b1588883110ae3c7edfb6e3e0518960efff1b48, accesat în 01.12.2025.

[5] F. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral*, vol. I., ed. a V-a, Ed. Universul Juridic, București, 2025, p. 258.

Soțul supraviețuitor va culege, în lipsa moștenitorilor legali din cele patru clase sau a celor testamentari, întreaga moștenire.

Determinarea cotei succesorale a soțului supraviețuitor se va realiza cu prioritate față de moștenitorii cu care vine în concurs, dacă vine la moștenire împreună cu rudele lui *de cujus.*

Prin urmare, partea care le revine celorlalți succesori se diminuează fără excepție cu cota soțului supraviețuitor, la stabilirea căruia se ține cont de moștenitorii care vin în concret la succesiune.

Putem observa că, în ciuda utilității practice a regulii imputării cotei soțului supraviețuitor asupra masei succesorale, legiuitorul trece cu vederea să reglementeze acest aspect subliniat de literatura de specialitate.

Soțul supraviețuitor are la dispoziție un termen de un an de la deschiderea moștenirii pentru a-și exercita opțiunea.

Cu privire la drepturile soțului supraviețuitor în concurs cu diferite clase de moștenitori legali, se pun două probleme speciale, reglementate expres de către noul Cod civil în art. 972 alin. (2) și (3), în urma soluțiilor avansate ca propuneri de *lege ferenda* de către doctrină.

În situația în care soțul supraviețuitor vine în concurs cu două clase de moștenitori (doar în situația dezmoștenirii unor moștenitori rezervatari), majoritatea doctrinei și practicii judiciare a apreciat mai favorabilă soluția stabilirii cotei atribuite soțului supraviețuitor în raport cu moștenitorii din clasa cea mai apropiată, decât cea a mediei aritmetice.

A doua problemă care poate ridica dificultăți, este cea a existenței a două sau mai multe persoane care pretind drepturi succesorale în calitate de soți supraviețuitori, mai exact în cazul bigamiei sau poligamiei.

În acest caz, moștenirea sau cota-parte din aceasta lăsată de defunctul bigam, atribuită de lege soțului supraviețuitor în concurs cu diferitele clase de moștenitori legali, este împărțită deopotrivă între soțul din căsătoria valabilă și cel inocent din căsătoria nulă.

Această soluție a avut la bază justificarea protecției bunei-credințe a soțului din căsătoria putativă, care își menține situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă, cu impunerea condiției ca hotărârea constatării sau pronunțării nulității să fi intervenit ulterior încetării din viață a soțului bigam.

Cu privire la caracterele juridice ale dreptului de moștenire al soțului supraviețuitor, noua reglementare îi atribuie cu titlu de noutate, calitatea de sezinar, dat fiind că acesta este în cele mai multe cazuri persoana cea mai apropiată a defunctului, și care determină compunerea ulterioară a masei succesorale prin actele sale de dispoziție.

Prin urmare, acesta beneficiază, mai înainte de atestarea calității de moștenitor prin certificatul de moștenitor sau prin hotărârea judecătorească, atât de stăpânirea de fapt a patrimoniului succesoral, cât și de dreptul de a administra acest patrimoniu și de a exercita drepturile și acțiunile defunctului[6].

[6] I. Genoiu, *Dreptul la moștenire în Noul Cod civil*, Ed. C. H. Beck, București, 2012, p. 88.

Soțul supraviețuitor poate veni numai în nume propriu la moștenirea lui *de cujus*, nefiind posibil prin reprezentare succesorală[7].

El este un moștenitor rezervatar (art. 1.087 C. civ.), iar dacă vine la moștenire împreună cu descendenții defunctului, va fi nevoit la raportul donațiilor primite de la acesta [art. 1.146 alin. (1) C. civ.].

3. Drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor în concurs cu oricare dintre clasele de moștenitori legali sau în absența acestora în dreptul francez

Soțul supraviețuitor „moștenitor" nu este astăzi o noutate în dreptul francez[8].

Până la reglementarea actuală, numeroase texte legale au încercat să-i amelioreze vocația succesorală, începând cu Legea din 9 martie 1891, care i-a oferit drepturi în uzufruct, și continuând cu ordonanța din 23 decembrie 1958, care i-a acordat pentru prima dată calitatea de moștenitor, soțul supraviețuitor fiind considerat până atunci un succesor iregulat.

Legea din decembrie 2001[9] îmbunătățește întinderea drepturilor succesorale ale soțului supraviețuitor, acordându-i prioritate față de anumiți membri ai familiei, consolidându-i astfel statutul de moștenitor și oferindu-i protecție. Legea din 23 iunie 2006[10] doar confirmă această preferință.

Din punct de vedere istoric, proporția și natura drepturilor succesorale ale soțului supraviețuitor au depins întotdeauna de calitatea moștenitorilor cu care venea în concurs la moștenire.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, acesta beneficiază în fiecare caz de un drept de opțiune.

Astfel, potrivit art. 757 C. civ. francez, vocația succesorală a soțului supraviețuitor, în prezența descendenților, diferă după cum fie toți, fie o parte dintre aceștia sunt comuni ambilor soți.

Când toți copiii defunctului au drept părinți, pe de o parte defunctul, iar pe de altă parte, soțul care vine la moștenire, acesta din urmă poate alege între două posibilități: uzufructul integralității masei succesorale sau o pătrime din aceasta în plină proprietate.

---

[7] D. Chirică, *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, Ed. C. H. Beck, București, 2014, p. 65.

[8] A. Eude-Friguet, *Le conjoint survivant*, în Acta Endoscopica, vol. 36, 2006, p. 398, https://link.springer.com/article/10.1007/BF03003371, accesat în 02.12.2025.

[9] Loi no 2001-1335 du 3 décembre 2001 relative aux droits du conjoint survivant et des enfants adultérins et modernisant diverses dispositions de droit successoral, JORF n°281 du 4 décembre 2001,https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000582185/, accesat în 02.12.2025.

[10] Loi no 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités, JORF n°145 du 24 juin 2006, https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000637158?page=1&pageSize=10&query=loi+du+23++juin+2006&searchField=ALL&searchType=ALL&tab_selection=all&typePagination=DEFAULT, accesat în 02.12.2025.

Uzufructul este ales în mod regulat în practică, fiind văzut precum un instrument de echilibrare a intereselor implicate. Având în vedere că privește universalitatea bunurilor, acest fapt permite o modificare minimă a condițiilor de viață ale soțului, amânând vocația în plină proprietate a copiilor[11].

Doar soțul supraviețuitor poate exercita această opțiune, care este intransmisibilă, și poate fi dovedită prin orice mijloc de probă. Atât timp cât acesta nu și-a exercitat opțiunea, el nu-și poate ceda drepturile succesorale[12].

În cazul în care alegerea nu este făcută, oricare dintre moștenitori îl poate pune în întârziere printr-o notificare scrisă, pentru a-și exercita opțiunea (art. 758-3 C. civ. francez). Dacă soțul nu exercită această opțiune într-un termen de trei luni de la notificare, se consideră că a optat pentru uzufruct.

La fel se consideră și în cazul în care soțul supraviețuitor decedează înainte de a-și exercita opțiunea.

În situația în care soțul nu este pus în întârziere, sunt aplicabile prevederile art. 780 C. civ. francez: „facultatea dreptului de opțiune se prescrie în termen de 10 ani de la deschiderea succesiunii. Moștenitorul care nu a respectat acest termen se consideră renunțător”[13].

Termenul de prescripție nu este opozabil: moștenitorului care l-a lăsat pe soțul supraviețuitor să se bucure de folosința bunurilor succesorale până la deschiderea succesiunii acestuia din urmă; moștenitorului subsecvent al unui moștenitor a cărui acceptare este anulată până la pronunțarea hotărârii definitive de declarare a nulității; cât și dacă moștenitorul are motive legitime să nu cunoască nașterea dreptului său, în special deschiderea succesiunii.

În cazul alegerii uzufructului, atât soțul supraviețuitor însuși, cât și descendenții titulari ai nudei proprietăți, au dreptul de a solicita convertirea uzufructului într-o rentă viageră (art. 759 C. civ. francez).

Cererea de convertire este adresată judecătorului și poate fi introdusă până la partajul succesiunii.

Acest drept este de ordine publică, nesusceptibil de renunțare și fără posibilitatea de a fi înlăturat prin voința defunctului.

Potrivit art. 761 C. civ. francez, uzufructul legal al soțului supraviețuitor poate fi convertit de asemenea în capital. Totuși, această transformare este posibilă numai cu acordul unanim al acestuia și a celorlalți moștenitori.

În cazul în care defunctul are cel puțin un copil născut în afara căsătoriei sau dintr-o căsătorie anterioară (art. 757 C. civ. francez), mai exact care nu are drept

---

[11] S. Gaudemet, *Quelle protection pour le conjoint survivant en France? Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*, în Revue internationale de droit comparé, vol. 70, nr. 2, 2018, p. 254, https://www.persee.fr/doc/ridc_0035-3337_2018_num_70_2_20941, accesat în 02.12.2025.

[12] C. Renault-Brahinsky, *L'essentiel du Droit des successions*, ed. a 11-a, Ed. Gualino, Paris, Franța, 2019, p. 48.

[13] „*La faculté d'option se prescrit par dix ans à compter de l'ouverture de la succession. L'héritier qui n'a pas pris parti dans ce délai est réputé renonçant*”. A se vedea *Code civil annoté*, ed. 122, Ed. Dalloz, Paris, Franța, 2023, p. 2828.

părinte pe soțul supraviețuitor care vine la succesiune, acesta din urmă va fi lipsit de dreptul la opțiune, drepturile sale fiind de o pătrime în plină proprietate.

În această situație nu prezintă importanță dacă defunctul sau soțul supraviețuitor au avut sau nu copii succesibili.

Când copiii, având drept părinți defunctul și o altă persoană decât soțul care vine la succesiune, renunță în timp ce copiii comuni acceptă moștenirea, devine aplicabil primul caz expus mai sus. Astfel, soțul supraviețuitor va dispune de opțiunea de a alege între uzufructul integralității moștenirii sau o pătrime în plină proprietate.

În concurs cu ascendenții privilegiați care vin împreună la moștenire, soțul supraviețuitor primește jumătate din masa succesorală în plină proprietate, cealaltă fiind împărțită în mod egal între tată și mamă, care, prin urmare, colectează un sfert fiecare (art. 757-1, alin. 1 C. civ. francez).

În prezența unui singur părinte al defunctului, soțul supraviețuitor primește trei pătrimi din masa succesorală în plină proprietate. Același lucru este valabil și în cazul în care unul dintre aceștia este renunțător sau nedemn[14].

În absența descendenților și a colateralilor privilegiați ai defunctului, soțul supraviețuitor culege întreaga moștenire.

Colateralii privilegiați pot beneficia de un drept de regres (*droit de retour legal*), iar ascendenții ordinari dispun în caz de nevoie de o creanță de întreținere imputată asupra masei succesorale.

4. Drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor în concurs cu oricare dintre clasele de moștenitori legali sau în absența lor în dreptul californian

Dreptul american s-a aliniat la tradiția adoptată de celelalte state din dreptul internațional prin manifestarea unei preocupări constante față de bunăstarea soțului supraviețuitor.

Dreptul succesoral se află într-o relație indisolubilă cu dreptul familiei, întrucât, în funcție de regimul matrimonial aplicabil, se va determina categoria de bunuri pe care soțul supraviețuitor o va moșteni la moartea defunctului. Din punct de vedere al regimului matrimonial, sunt două categorii de state în sistemul federal american: state care adoptă regimul comunității legale de bunuri (*community property states*) și state care adoptă regimul separației de bunuri (*common law property states*).

Common law states sunt numite astfel, pentru că își au originea reglementării în dreptul englez. Sunt reprezentate de toate statele care nu au adoptat sistemul comunității legale, și consideră că bunurile dobândite de soți în timpul căsătoriei sunt bunuri proprii ale fiecăruia dintre aceștia.

Statele care au adoptat regimul comunității legale (*community property states*) își au originea reglementării în sistemele de drept civil europene, cu prepon-

[14] C. Renault-Brahinsky, *op. cit.*, p. 49.

derență în cel spaniol. Acesta este recunoscut în 10 state americane: Alaska, Arizona, California, Idaho, Louisiana, Nevada, New Mexico, Texas și Washington.

Așadar, proprietatea comună desemnează totalitatea drepturilor de creanță (*personal property*) și drepturilor reale (*real property*) dobândite de o persoană căsătorită cât timp domiciliază în statul California.

Acestei comunități de bunuri i se anexează un drept prin care ambii soți dețin bunurile în comun, cu drepturi și obligații egale asupra acestora (*right of survivorship*[15]), indiferent dacă titlul de proprietate se află pe numele unui singur soț[16].

Bunurile proprii (*separate property*) sunt constituite din bunurile pe care soții le dobândesc înaintea căsătoriei, sau în timpul căsătoriei prin donații, testament sau moștenire legală.

Două state americane, respectiv California și Idaho, instituie și cvasi – comunitatea de bunuri (*quasi-community property*).

Aceasta se referă la proprietatea obținută de oricare dintre soți înainte de a avea reședința în statul California (și care putea fi considerată tot proprietate comună în acel stat dacă soții nu și-ar fi schimbat reședința în California), și este constituită din drepturi reale sau de creanță. Acesteia i se aplică același regim juridic precum cel al comunității legale de bunuri.

Această inovație prezintă importanță în situația în care soții își schimbă domiciliul dintr-un stat *common law* (unde se recunoaște regimul matrimonial al separației de bunuri), într-un stat de tipul *community property* (care recunoaște regimul comunității legale de bunuri)[17].

Într-o astfel de situație, dacă bunurile sunt deținute în proprietate de un singur soț, la schimbarea domiciliului într-un stat *community property*, celălalt soț nu va avea dreptul la o jumătate din acele bunuri, întrucât acestea sunt considerate a fi bunuri proprii ale soțului contractant. Statul California remediază această problemă, în așa fel încât, la schimbarea domiciliului în acest stat, bunurile respective for fi considerate comune.

Calificarea statului California ca fiind unul de tipul *community property state*[18] a avut numeroase implicații atât în planul dreptului familiei, cât și în cel succesoral, cele două aflându-se într-o relație indisolubilă.

---

[15] Facem referire mai exact, la jumătatea soțului supraviețuitor din comunitatea legală de bunuri. Fiecare dintre soți are dreptul la o cotă indivizibilă de o jumătate din bunurile aflate în comunitate, drept aplicabil fiecărui bun în parte. Spre deosebire de alte forme de coproprietate, particularitatea acestui *right of survivorship* este de a asigura posibilitatea soțului supraviețuitor de a dobândi jumătatea din comunitate ce a aparținut defunctului automat la moartea acestuia, fără a mai trece prin procesul de probațiune (*probate*).

[16] W. A. Reppy Jr., *Community property*, ed. a XVIII-a, Ed. Gilbert Law Summaries, Chicago, SUA, 2003, p. 4.

[17] R. W. Andersen, *Understanding trusts and estates*, ed. a V-a, Ed. LexisNexis, New York, SUA, 2013, p. 153.

[18] Caracterul esențial, cât și tradițional al acestui regim derivă din faptul că acesta a existat încă de la origini, și anume din Codul Vizigotic al Spaniei. Acesta recunoștea existența proprietății comune, egalitatea dintre soți și considera căsătoria ca un parteneriat

În statul California, moștenirea legală (*intestate succession*) este reglementată de Codul de probațiune (*Probate Code*), începând cu secțiunea 6400 și următoarele.

Orice parte a patrimoniului defunctului asupra căruia acesta nu a dispus prin testament (*will*) se cuvine moștenitorilor[19] .

Regulile moștenirii legale se aplică în absența unui testament, în cazul în care există un testament dar nu este valid, sau dacă defunctul nu a dispus prin acesta de toate bunurile sale.

Aceste reguli sunt aplicabile proprietății care este supusă probațiunii (*probate estate*)[20].

În ceea ce privește drepturile soțului supraviețuitor, acesta are conform secțiunii 6401 din *Probate Code*, un drept de moștenire asupra bunurilor comune, bunurilor proprii ale defunctului, cât și a quasi-comunității de bunuri.

Făcând referire la bunurile comune, acesta moștenește întreaga proprietate comună, reprezentând o jumătate care îi aparține în virtutea calității sale de codevălmaș sau titular asupra acestei comunități de bunuri (în temeiul raporturilor de familie, iar nu succesorale) și cealaltă jumătate care a aparținut defunctului din comunitate și care intră în masa succesorală (fiind de fapt partea pe care soțul supraviețuitor o moștenește). Aceeași regulă se aplică și quasi-comunității de bunuri.

Din bunurile proprii ale defunctului, acesta poate moșteni:

a) integralitatea bunurilor dacă defunctul nu a lăsat descendenți în viață, ascendenți privilegiați, colaterali privilegiați sau descendenți ai colateralilor privilegiați;

---

economic. Pentru detalii a se vedea: C.B. Newcombe, *The Origin and Civil Law Foundation of the Community Property System, Why California Adopted It, and Why Community Property Systems Benefit Women,* în University of Maryland Law Journal of Race, Religion, Gender and Class, vol. 11, 2011, Baltimore, Maryland, SUA, pp. 14-29, https://digitalcommons.law.umaryland.edu/rrgc/vol11/iss1/2/, accesat în 02.12.2025; Codul Vizigotic, https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/05060506,_AA_VV,_Leges_Romanae_Visigotorum_%5BScott_JP_Curatore%5D,_EN.pdf.

[19] CA Prob Code § 6400 (2025): *„Any part of the estate of a decedent not effectively disposed of by will passes to the decedent's heirs"*, https://law.justia.com/codes/california/code-prob/division-6/part-2/chapter-1/section-6400/, accesat în 02.12.2025.

[20] Probațiunea (*probate*) este procesul de gestionare a proprietății la moartea unei persoane și modul în care aceasta este distribuită către moștenitori după lichidarea pasivului succesoral. Are loc atât în cazul existenței unui testament, cât și în cazul lipsei acestuia, când proprietatea este distribuită conform regulilor moștenirii legale. Este necesară delimitarea dintre proprietatea supusă probațiunii (*probate/ testamentary estate*) și cea care nu este supusă probațiunii (*non-probate/ nontestamentary estate*). *Probate estate* este proprietatea asupra căruia se poate dispune prin testament, poate face obiectul distribuirii prin moștenire legală, și este administrată de un executor testamentar (*personal representative*). *Non-probate estate* este proprietatea de care nu se poate dispune prin testament, nu face obiectul distribuirii prin moștenire legală, și nici nu este administrată de un executor testamentar. Pentru detalii a se vedea S. M. Johnanson, *Wills*, ed. a XII-a, Ed. Gilbert Law Summaries, Chicago, SUA, 2010, p. 109.

b) o jumătate din moștenire în cazul în care există un singur copil al defunctului sau descendenți ai acestuia din urmă; sau nu există descendenți dar există unul sau ambii ascendenți privilegiați sau colaterali privilegiați;

c) o treime din moștenire dacă: există doi sau mai mulți copii ai defunctului; un copil și doi sau mai mulți descendenți ai unui copil predecedat; doi sau mai mulți descendenți ai unui copil predecedat[21].

5. Concluzii

În lucrarea de față ne-am propus analiza comparativă a drepturilor succesorale ale soțului supraviețuitor în concurs cu oricare dintre clasele de moștenitori legali sau în absența lor, a statutului acestuia în ordinea succesorală legală, cât și în cadrul relațiilor de familie, urmărind măsura în care legiuitorul i-a asigurat bunăstarea, prin referință la dreptul român, francez și californian.

Am putut observa anumite diferențe în ceea ce privește întinderea drepturilor soțului supraviețuitor, cele trei state evoluând în stiluri și ritmuri diferite, influențate de considerente istorice, politice, sociale, cât și de mentalități distincte.

Au reușit aceste state să asigure bunăstarea soțului supraviețuitor?

În dreptul român, cota-parte din masa succesorală a soțului supraviețuitor fluctuează în funcție de clasa de moștenitori cu care vine în concurs (art. 972 C. civ.), astfel: în concurs cu descendenții defunctului, indiferent de gradul de rudenie cu defunctul și de numărul acestora, un sfert de moștenire;

în concurs cu ascendenții privilegiați și colateralii privilegiați ai defunctului, atunci când vin împreună la moștenire, indiferent de numărul acestora, o treime din moștenire; în concurs fie doar cu ascendenții privilegiați, fie doar cu colateralii privilegiați o jumătate din moștenire; în concurs cu ascendenții ordinari (moștenitorii din clasa a treia) sau cu colateralii ordinari (moștenitorii din clasa a patra) trei sferturi din moștenire.

El nici nu este înlăturat de la moștenire, dar nici nu înlătură de la moștenire rudele defunctului, indiferent din ce clasă fac ele parte.

Spre deosebire de dreptul român, în dreptul francez soțul supraviețuitor are un drept distinct de opțiune în funcție de moștenitorii cu care vine în concurs.

[21] CA Prob Code § 6401 (2025): *„(a) As to community property, the intestate share of the surviving spouse is the one-half of the community property that belongs to the decedent under Section 100. (b) As to quasi-community property, the intestate share of the surviving spouse is the one-half of the quasi-community property that belongs to the decedent under Section 101. c) As to separate property, the intestate share of the surviving spouse is as follows: (1) The entire intestate estate if the decedent did not leave any surviving issue, parent, brother, sister, or issue of a deceased brother or sister. (2) One-half of the intestate estate in the following cases: (A) Where the decedent leaves only one child or the issue of one deceased child. (B) Where the decedent leaves no issue, but leaves a parent or parents or their issue or the issue of either of them. (3) One-third of the intestate estate in the following cases: (A) Where the decedent leaves more than one child. (B) Where the decedent leaves one child and the issue of one or more deceased children. (C) Where the decedent leaves issue of two or more deceased children*".

Vocația succesorală a soțului supraviețuitor în prezența descendenților diferă după cum fie toți, fie o parte dintre aceștia sunt comuni ambilor soți.

Când toți copiii defunctului au drept părinți, pe de o parte defunctul, iar pe de altă parte, soțul care vine la moștenire, acesta din urmă poate alege între două posibilități: uzufructul integralității masei succesorale sau o pătrime din aceasta în plină proprietate.

Dacă soțul nu exercită această opțiune într-un termen de trei luni de la punerea în întârziere de către ceilalți moștenitori, sau dacă a decedat înainte de o exercita, se consideră că a optat pentru uzufruct.

În cazul în care defunctul are cel puțin un copil născut din afara căsătoriei sau dintr-o căsătorie anterioară (art. 757 C. civ. francez), mai exact, care nu are drept părinte pe soțul supraviețuitor care vine la succesiune, acesta din urmă va fi lipsit de dreptul de opțiune, drepturile sale fiind de o pătrime în plină proprietate.

În concurs cu ascendenții privilegiați care vin împreună la moștenire, soțul supraviețuitor primește jumătate din masa succesorală în plină proprietate, cealaltă fiind împărțită în mod egal între tată și mamă, care, prin urmare, colectează un sfert fiecare (art. 757-1, alin. 1 C. civ. francez).

În prezența unui singur părinte al defunctului, soțul supraviețuitor primește trei pătrimi din masa succesorală în plină proprietate. Același lucru este valabil și în cazul în care unul dintre aceștia este renunțător sau nedemn.

În absența descendenților și colateralilor privilegiați ai defunctului, soțul supraviețuitor culege de asemenea, întreaga moștenire.

Față de aceste două state, California prezintă diferențe considerabile.

Acesta moștenește automat la moartea defunctului integralitatea bunurilor comune, cât și a cvasi-comunității de bunuri, dacă aceasta există.

Dintre bunurile proprii ale defunctului, acesta poate moșteni: integralitatea bunurilor dacă defunctul nu a lăsat descendenți în viață, ascendenți privilegiați, colaterali privilegiați sau descendenți ai colateralilor privilegiați; o jumătate din moștenire în cazul în care există un singur copil al defunctului sau descendenți ai acestuia din urmă; sau nu există descendenți dar există unul sau ambii ascendenți privilegiați sau colaterali privilegiați; o treime din moștenire dacă: există doi sau mai mulți copii ai defunctului; un copil și doi sau mai mulți descendenți ai unui copil predecedat; doi sau mai mulți descendenți ai unui copil predecedat.

După cum putem observa, statul California asigură o mai bună ocrotire soțului supraviețuitor comparativ cu statul român sau francez, soțul ajungând să aibă o poziție succesorală privilegiată și chiar mult mai favorabilă decât a rudelor de sânge, aspect nemaiîntâlnit în celelalte două state.

Vor putea aceste state să se inspire din reglementarea californiană pentru a-i îmbunătăți și mai mult condiția soțului supraviețuitor?

Dacă din punct de vedere istoric statul român și francez au avut adânc înrădăcinată concepția legăturii de sânge ca unic temei al vocației succesorale, statul California s-a individualizat printr-o gândire modernă și deschisă, îndeplinind promisiunea abandonării stereotipurilor asemenea oricărei Lumi noi.

Acest aspect, ritmul distinct al evoluției lor, cât și diferența lor semnificativă din punct de vedere economic, în încercarea de a-i acorda soțului supraviețuitor un trai mai bun, ne-ar putea conduce la un răspuns negativ.

Vom putea afirma același lucru și în viitor? Vom lăsa timpul să decidă.

Referințe

Andersen R. W, *Understanding trusts and estates*, ed. a V-a, Ed. LexisNexis, New York, SUA, 2013

Chirică D., *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, Ed. C. H. Beck, București, 2014

Ciucă V. M. *Drept roman: lecțiuni,* ed. a II-a, vol. 1, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași, Iași, 2014

Code civil annoté, ed. 122, Ed. Dalloz, Paris, Franța, 2023

Deak F., . Popescu R, *Tratat de drept succesoral*, vol. I., ed. a V-a, Ed. Universul Juridic, București, 2025

Eliescu M., *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997

Eude-Friguet A., *Le conjoint survivant*, în Acta Endoscopica, vol. 36, 2006

Gaudemet S., *Quelle protection pour le conjoint survivant en France? Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*, în Revue internationale de droit comparé, vol. 70, nr. 2, 2018

Genoiu I., *Dreptul la moștenire în Noul Cod civil*, Ed. C. H. Beck, București, 2012

Johnanson S. M., *Wills*, ed. a XII-a, Ed. Gilbert Law Summaries, Chicago, SUA, 2010

Newcombe C.B*, The Origin and Civil Law Foundation of the Community Property System, Why California Adopted It, and Why Community Property Systems Benefit Women,* în University of Maryland Law Journal of Race, Religion, Gender and Class, vol. 11, Baltimore, Maryland, SUA, 2011

Peptan R., Dijmărescu D. – M., *Drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor în reglementarea noului Cod civil. Abordare comparativă*, în Analele Universității „Constantin Brâncuși" din Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, vol. 2013, nr. 4, 2013

Renault-Brahinsky C., *L'essentiel du Droit des successions*, ed. A 11-a, Ed. Gualino, Paris, Franța, 2019

Reppy Jr. W. A., *Community property,* ed. a XVIII-a, Ed. Gilbert Law Summaries, Chicago, SUA, 2003

The Visigothic Code, *https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0506-0506,_AA_VV,_Leges_Romanae_Visigotorum_%5BScott_JP_Curatore%5D,_EN.pdf*